

ФОЛКОР НОБ-А, РЕВОЛУЦИЈЕ И СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ ИЗГРАДЊЕ НА СТРАНИЦАМА НАРОДНОГ СТВАРАЛАШТВА – FOLKLORA¹

Институт за књижевност и
уметност, Београд

Апстракт: Истраживање је усмерено на преглед прилога из различитих фолклористичких дисциплина о партизанском и радничком фолклору и грађе из НОБ-а, Револуције и послератне социјалистичке изградње, које је часопис *Народно стваралаштво – Folklor* редовно доносио за готово три деценије излагања. Утврђује се апсолутна претежност поетичких истраживања, аналогно доминацији поетског жанра, маркирају се главне тематске преокупације, правци истраживања, научни приступи и водеће идеје послератне фолклористике, у чијој је оријентацији пресудну улогу имао Душан Недељковић. Рад покушава да осветли идејни концепт гласила и да сагледа његову идеолошку, политичку и социо-културну улогу у контексту друштвених догађања у другој половини 20. века, као и да из данашњег угла, ослобођеног идеолошких и политичких стега, критички сагледа домете послератне фолклористике у овом часопису.

Кључне речи: фолклор НОБ-а, Револуције и социјалистичке изградње, *Народно стваралаштво – Folklor*, Други светски рат, Душан Недељковић

Просуђивање о фолклористици после Другог светског рата, нарочито о проучавању усмених представа о Народноослободилачкој борби, Револуцији и социјалистичкој изградњи, не може заобићи часопис *Народно стваралаштво – Folklor*, гласило Савеза удружења фолклориста Југославије, један од водећих послератних југословенских фолклористичких часописа², присутан безмало три деценије, од 1962. до 1988, који је 23 године, почев од оснивања, уређивао Душан Недељковић, а четири последње године Драгослав Антонијевић. Формални концепт од четири свеске годишње одржан је од првог до

1 Овај чланак је настао као резултат рада на пројекту *Занемарени архиви књижевности и културног наслеђа* који се, као резултат сарадње Филолошког факултета Универзитета у Бањој Луци и Института за књижевност и уметност у Београду, реализује уз финансијску подршку Министарства за научнотехнолошки развој, високо образовање и информационо друштво Републике Српске.

2 Од запаженијих фолклористичких часописа тога доба, а покренутих након Другог светског рата, значајан је још једино *Расковник*. Излазио је од 1968. до 2000. године са мањим прекидима седамдесетих година (до 1982. уређивао га је Драгиша Витошевић, а потом Љубинко Раденковић), али за разлику од *Народног стваралаштва – Folklor* није имао чврст научни концепт, те је препознатљив како по научној тако и по културној и књижевној оријентацији, а нарочито по отворености за теренске записе и усмену грађу, који су пак у *Народном стваралаштво – Folkloru* били врло сведени.

последњег годишта, иако динамика излагања није била доследна, па су по две, три или четири свеске неретко спајане у један број, али не на уштрб предвиђеног годишњег обима.³ Научни прилози, претежно краћи, просечно од половине до једног ауторског табака, до 1985. нису били окупљени под једним називом, али су заузимали централну рубрику. Осим ове, сталне рубрике биле су и „Осврти“ и „Примери народног стваралаштва“⁴. Након промене уредника, тј. у последње четири године публикација, часопис је научне радове врло прецизно организовао кроз бројније рубрике и постојећим додао следеће: „Огледи и студије“, „Прикази“, „(Научни) скупови“, „Годишњице“, „Фестивали“, „Изложбе“, „Часописи“, „In memoriam“, „Поменик“, „Библиографија“, „Документи“, али концепт суштински уопште није промењен.

Прилози из грађе о НОБ-у, Револуцији и послератној социјалистичкој изградњи и научни чланци о овим темама имају запажено место у *Народном стваралаштву – Folkloru*, појављују се у чак 42 броја (нема их само у 6), нарочито шездесетих и у другој половини седамдесетих година прошлог века⁵, а чак и у свескама у којима нису доминантни у односу на друге прилоге, позиционирани су на ударна, почетна места. Већ од друге половине осамдесетих година 20. века приметно је лагано одаљаване од ове тематике, одржавањем потом једино кроз понеки приказ или осврт на све ређе збирке усменопоетских записа о НОБ-у, Револуцији и социјалистичкој изградњи. То је био уједно и наговештај потоњег потпуног заокрета фолклористичке мисли, која ће у последњој деценији прошлог века потиснути овај фолклор на маргине истраживачких токова.⁶

Највећи број радова о традицији НОБ-а и социјалистичке револуције припада области фолклористике у ужем смислу речи, која усмено наслеђе сагледава из угла народне књижевности, а у оквиру ње фокус је највише на доминантном жанру средине прошлог века – поезији. Теоријски описи, тада рецентног и још увек недовољно истраженог, поетског жанра нису занемарљиви иако би им се могла спочитати извесна површност приступа и недовољна аналитичност.

3 Објављено је укупно 108 свезака у 48 бројева. До 1982. године, дакле 21 годину излагања, свеске су бројане у низу (до свеске бр. 84), да би последњих 6 година нумерација била осавремењена (свеске су обележаване посебно за сваку годину, 1–4).

4 „Примери народног стваралаштва“ могу се сматрати сталном рубриком иако су штампани у 41 од 48 бројева. Изостали су само у пет тематских бројева и у две последње године излагања часописа.

5 Изостанак радова о фолклору НОБ-а у првој половини седамдесетих година више је коинциденција и резултат неколико узастопних тематских бројева, омажа истакнутим фолклористима другачијих сфера интересовања.

6 Распад југословенске заједнице и промена парадигме социјалног уређења произвели су потребу за свеобухватном ревизијом историје и схватања националног идентитета. То је значило и претресање традиције, тј. разграничавање пожељне од непожељне. Јеленка Пандуревић и Саша Кнежевић примећују да је комунистичко наслеђе „скрајнуто из културног памћења и комеморативне праксе, упркос хуманистичкој идеологији и антифашистичком предзнаку“ (Пандуревић, Кнежевић 2019: 98).

Једно од полазних питања одређења ове поезије тицало се разлучивања граница усменог и писаног, народног и уметничког, колективног и ауторског, тј. дефинисања критеријума за припадност песме једној или другој сфери, с обзиром на бројне примере и свежа сведочанства о индивидуалним, познатим творцима. Како полемички тон и сучељени ставови углавном нису били својствени *Народном сиваралашићу – Folkloru* (Карановић, Вујновић 2013: 154), тако се и у одређивању граница жанра нижу унисони закључци: то су песме познатих или анонимних аутора, дакле појединаца, али прихваћене масовно, мењане и преношене даље као народне (Nazor 1962: 204–208; Недељковић 1962а: 98–108; 1962в: 186–197; 1963: 330; Вукосавлев 1966: 1354–1355; Мартинович 1966: 1379–1380), а обухватају песме настале у НОБ-у и старије песме актуализоване у НОБ-у, какве су нпр. грађанске, војничке, револуционарне, борбене, бунтовне (Nazor 1969: 129–130), радничке (Мартинович 1966: 1380) и сл.

Дефиницији и месту радничког фолклора посвећено је доста радова. Ово тада актуелно питање разматрано је педесетих и шездесетих година прошлог века на бројним тематским међународним симпозијумима и конференцијама, на којима су водећи европски фолклористи настојали да установе и теоријски уобличи раднички фолклор као посебну грану или поджанр сеоског, градског и фолклора народне револуције. Четири свеске *Народної сиваралашићва – Folkloru* (једна из 1964. и три везане из 1966) доносе саопштења са таквих скупова одржаних у Југославији. Домаћи фолклористи сагласни су да почетке радничког фолклора треба тражити у песми сељака, трудбеника, радног човека, да би се потом радничка песма мењала заједно са социјалним преображајима (Недељковић 1964: 870), постајући песма занатлија, потлачене радничке класе између два рата, пролетеријата, затим устаника и бораца, а после рата – песма ударника и новог једнообразног друштвеног слоја, у коме су се сељак и радник изједначили (Мартиновић 1964: 897–898; Nazor 1964: 900–907). Било да су јој корени рурални, наслоњени на класичну лирску или епску традицију, било да је првобитно ауторска или пореклом из страних жаришта радничког покрета и револуције – Француске, Шпаније, СССР-а (Nazor 1964: 905; Hrovatin 1964: 908–910; Мартинович 1966: 1371–1372), радничка песма наставља своје битисање по фолклорним узусима прихватања, мењања и ширења, као масовна и општа (Вукосавлев 1966: 1352–1355; Мартинович 1966: 1379).

Испитивање законитости развоја поезије НОБ-а и путева њеног настанка заузима централно место међу теоријским приступима, а овом темом се готово искључиво бавио Душан Недељковић. Одбацујући два опозитна гледишта на порекло фолклора – као потпуно индивидуалне или колективне творевине, заступа тезу о дијалектичком и динамичном јединству колективног и индивидуалног прин-

ципа.⁷ Будући да је и сам био учесник у рату, имао је привилегију да непосредно испрати пут појединих песама, од њиховог настанка, преко потоњих трансформација, до коначног фиксирања у записима, првим партизанским збиркама⁸, а потом и у Анкетном пресеку, теренској збирци песама НОБ-а и социјалистичке изградње Фолклорног одељења Етнографског института САНУ⁹. Сматра да индивидуални стваралац полази од неке традицијом усвојене, колективне поетске творевине, мења је и прилагођава новим околностима, потом такву нову песму колектив преузима и даље модификује, да би се у последњој фази она чврсто фиксирала, при чему се и даље шири, али више није подложна изменама. Промене настају као резултат негативне застарелости и прате друштвена догађања. Прожимање колективног и индивидуалног је континуирано, видљиво кроз мноштво верзија, које могу настати истовремено у различитим срединама и етносима, независно једна од друге, али увек под сличним друштвено-историјским околностима¹⁰ – тзв. полигенетичност (Недељковић 1971: 16). Варијанте се губе и повлаче пред последњом, естетски најбољом песмом, а све се поклапа с тренутком када и само друштво више нема потребу за даљим трансформисањем, тј. када постане савршено и срећно (Недељковић 1962а: 98–108; 1962в: 186–197; 1963а: 328–343). Овај марксистички, оптимистички, утопијски, али ипак временски ограничен еволуционизам Д. Недељковића огледа се у његовом уверењу да је и сам сведок, савременик тог златног доба, савршеног социјалног уређења, које очекивано прати и најсавршенији усмени израз, после чега даље трансформације и варијанте нису могуће – а то је фолклор НОБ-а, Револуције и социјалистичке изградње, као одраз идеалног, југословенског, социјалистичког друштва.

Његово одушевљење савременим усменим творевинама иде тако далеко да их проглашава „квалитативним скоком“ и препоро-

7 У студији из 1960. године Маја Бошковић Стули је указала да проблем ауторства у поезији НОБ-а није тако једноставан, да би коначно требало одбацити романтичарско становиште о народу, колективу, као творцу неке поетске творевине, те да је овде очигледно „trajно prožimanje uloge pojedinca i kolektiva“ (Bošković Stulli 1971: 333).

8 У ослобођеном Ужицу 1941. Д. Недељковић је у листовима које је уређивао – *Весџи-ма* и *Борби*, објављивао прве записе песама о НОБ-у, а потом је врло брзо, 7. 11. 1941. објавио и прву збирку *Антифашистичке ђесме* (Антонијевић и др. 1969: 394, 404; Јовашевић 1981: 49).

9 Поменута теренска збирка садржи око 20.000 песама НОБ-а и социјалистичке изградње, записаних од 1949. до 1953. на градилиштима Југославије и у областима где се водила интензивна ослободилачка борба, а све према упитнику, анкети, коју је саставило Фолклорно одељење Етнографског института САНУ, под руководством Д. Недељковића (Недељковић 1960: 42–43).

10 Већ шездесетих година прошлог века и код нас се осећа утицај совјетских компаратиста, првенствено идеја Виктора Жирмунског, који је први уочио да поред фолклорних аналогја различитих народа насталих посредством позајмица и контаката, постоје и историјско-типолошке сличности, као последица подударног историјског тренутка и сличног друштвеног контекста (Жирмунский 1958: 144–145).

дом у односу на традиционалне облике (Недељковић 1963в: 496), а преображај старијих образаца у нове формулише као законитости неминовног развоја и успоставља директну линију од митолошких до партизанских песама, од орског двостиха до баладичних песама у колу и маршу, од хајдучке и устаничке епике до песама о новим јунацима, од гусларске хронике до хронике револуције, од предратних песама радника и пролетера до песама НОБ-а, од тужбалица до оптимистичких антитужбалица, итд. (Недељковић 1963в: 497–501; Антонијевић и др. 1969: 408–410; Влаховић 1984: 15). Побројане релације су неспорне, али је из данашњег угла неприхватљива идеја о прогресу, поготово што Недељковић своје закључке не поткрепљује било каквим аналитички знађеним параметрима, па чак ни естетичким, већ се искључиво ослања на поменуту тезу о развиту народне песме као прецизном показатељу степена развоја друштва, те истиче да у доба „комунистичког хуманизма“ (Недељковић 1963в: 501) народне песме достижу врхунац већ самим тим што постају израз слободног човека и ослобађања од сваког нечовештва и угњетености (Недељковић 1969: 410).

Закључке до којих је дошао Д. Недељковић је уобличио као дефиниције, принципе, провлачио их и изнова на примерима потврђивао кроз готово све своје радове, а одмах су их безрезервно прихватили бројни млади следбеници и поштоваоци његовог лика и дела, много пута цитирали и таксативно наводили у овом гласилу, сматрајући их неприкосновеним начелима, врхунским открићима и највишим дометом теоријске мисли о фолклору НОБ-а, при том нимало не доводећи у питање било који суд и не продубљујући даље проблематику. Еклатантан пример из серије оваквих чланака којима се изнова потврђује Недељковићева теорија о „преображају и законима развита нашег фолклора“ јесте нпр. констатовање преиначења појединих мотива, јунака, облика и идеја илинденске епике у песмама НОБ-а и Револуције (Николић Стојанчевић 1968: 133–152).

Међу теоријским приступима питања развоја поезије НОБ-а и односа према класичној традицији била су нарочито интересантна у *Народном сиваралаишћу – Folkloru* претежно шездесетих година прошлог века. Жанровска типологија остала је некако по страни, подразумевана, узредна и парцијална.¹¹ Тек у другој половини седамдесетих и почетком осамдесетих година 20. века појављују се спорадично текстови о појединим врстама (о епској легенди – Љу-

11 У гласовитој, много пута и на страницама *Народної сиваралаиштва – Folkloru* цитираној студији Д. Недељковића, опет о законитостима развита певања о НОБ-у, Револуцији и социјалистичкој изградњи, објављеној у *Зборнику Ейноірафскої инсїи-шїшї* још 1960, помињу се неке врсте песама (орске, корачнице, приповедне, баладе, епске песме, врабац, шаљиве љубавне, бећарац, антитужбалице, партијне песме, песме социјалистичке утакмице и изградње, песме из логора итд.), без претензија за целовитом типологијом, која је овде успутна, летимична и осцилује између тематских и формалних критеријума разврставања (Недељковић 1960: 39–167).

бинковић 1976/77: 17–30, фацетијама – Златановић 1978: 28–30, песмама манифестима – Недељковић 1981: 1–12, хумористичким и сатиричним песмама – Родић 1983: 83–88) и једна краћа типологија партизанских песама (Rodić 1984: 49–55).

Неке анализе појединих песама само условно се тако могу декларисати јер су ти приступи веома сажети, површни, више прегледи садржаја, па тако нпр. Петар Влаховић представља три антитужбалице (Влаховић 1962: 209–212), а Соња Подворник две варијанте на тему *Косовке девојке* о видарицама и рањенику на Сутјесци (Подворник 1976/77: 155–160). Примери на којима се задржава Душан Недељковић повод су за његове индуктивне теоријске закључке, нпр. песма о болној омладинки Мари (Недељковић 1962а: 102–105; 1962в: 188–190; 1971: 17–26) или Здравку барјактару (Недељковић 1962б: 192–196), док се анализе песама о крајинским партизанима (Недељковић 1966: 1444–1455), Титовом походу на Москву (Недељковић 1963а: 336–337) и градњи школе у Увцу (Недељковић 1963б: 408–412) приближавају донекле студијама случаја.

Сличан концепт има и неколико чланака о епској поезији у којима се уочава проширивање гусларског репертоара новим песмама о устанку и офанзивама НОБ-а (Оровић 1962: 93–97; Родић 1981: 41–42) или контаминација епске парадигме лирским, похвалним и социјалним темама о новој друштвеној свакодневици – миграцијама, електрификацији, индустријализацији, фабрикама, унапређењу пољопривреде, напретку, бољем стандарду, слози и новом квалитету живота после рата (Antonijević 1966: 1345–1351; Hyart 1969: 49–53; Недељковић 1975: 1–15; Родић 1981: 46).

Преглед садржаја основна је оријентација групе радова о стваралаштву НОБ-а у појединим крајевима – Јабланици и Пустој Реци (Требјешанин 1969: 137–147), Врању (Златановић 1975: 37–45; 1979: 36–40), на Космету (Вучинић Варга 1978: 37–43; 1979: 32–35), Козари (песме о Младену Стојановићу, козарачком устанику, представио је Миливој Родић – 1979: 22–31).

Од осталих текстова посвећених циклусу формираном око једног јунака издвајају се, очекивано, једино прегледи песама о Титу. Интересантно је, међутим, да су присутни релативно касно, тек од средине седамдесетих година, и то претежно у бројевима који су испратили Титове јубилеје (1976/1977) и комеморативни скуп поводом његове смрти 1980, док је доминантна тематска преокупација у првој декади *Народној сиваралаштву* – *Folklor* раднички фолклор. Истраживања песама о Титу своде се претежно на преглед тематских скупова (Младеновски 1973: 1–10; Јаџоски 1973: 11–28; 1976/77: 31–41; Недељковић 1976/77: 1–8; Stanonik 1979: 3–15; Plana 1980: 10–25) и скицирање Титове поетске биографије – од организатора устанка и војсковође, преко градитеља порушене земље и новог

друштва (Љубинковић 1976/77: 23–28; Jaćoski 1976/77: 32; Plana 1980: 12), до митског спаситеља на белом коњу (Љубинковић 1976/77: 27), „знамења слободе и среће“ (Недељковић 1976/77: 5), симбола мира, социјалне једнакости и правде, при чему се потцртава континуитет с лирском и епском традицијом претходних епоха кроз адаптацију образаца јунака из митолошких и обредних песама, илинденских песама, радничке лирике, хајдучке, граничарске, устаничке епике, песама из Балканских ратова и Првог светског рата (Љубинковић 1976/77: 20, 23; Каровски 1976/77: 10–11; 1980: 26–30; Stanonik 1980: 31–36). Два текста осврћу се на околности певавања песама о Титу (Stanonik 1979: 5; Anić 1980: 1–9), а све допуњава и библиографија радова о Титу у револуцији, коју је у три наставка приредио Јован Јањић (Janjić 1976/77: 280–302; 1978: 94–99; 1979: 201–205).

Фолклористици у ужем смислу речи припадају и ретке странице посвећене прози НОБ-а, прецизније анегдотама (Требјешанин 1969: 138–139; Bošković Stulli 1969: 331–333), као и малобројни помени скечева и адаптација у дијалашкој форми, тј. драмских изведби у току рата на ослобођеним територијама (Ђопић 1971: 2, 4; Требјешанин 1969: 143–145; Радишић 1971: 37–39).

Ови текстови такође су део „културе сећања“ и истовремено потпадају под социолошко и етнолошко-антрополошко поље опсервације, заједно са другим запаженим сведочанствима о партизанским културно-просветним делатностима у Другом светском рату.¹² Веома су сликовите и драгоцене белешке у *Народном сћиваралашићу* – *Folkloru* о првим приредбама на слободним територијама и организацији културног живота (Јовашевић 1966: 1468–1469; 1981: 48–50; Требјешанин 1969: 1430–146; Ђопић 1971: 1–5; Радишић 1971: 36–41), сакупљачкој делатности у току рата (Јовашевић 1966: 1470, Јовашевић 1981: 49), подстицању и ширењу стваралаштва које прати и поетски уобличава ратне догађаје и ратну свакодневицу (Vojvodić Bajić 1971: 6–15; Nikolić 1975: 16–36) или чува сећање на њих кроз послератне наступе, сусрете и фестивале аматерских културно-уметничких друштава (Златановић 1979: 36–40). Ови чланци доносе вредна запажања о отвореној социјалној и политичкој ангажованости фолклора тога доба, експлицитној мобилизаторској и агитаторској улози партизанске поезије у рату и послератној популаризаторској, естрадној функцији фолклорних ансамбала, која је имала за циљ да

12 Кључне одлике „културе сећања“, како је дефинише Јан Асман, подразумевају успостављање јединственог односа заједнице према одабраном догађају из прошлости, важном за утврђивање идентитета тог колектива (Assmann 2005: 36–37). Императив памћења првих успеха народноослободилачке војске, која на тек ослобођеним територијама успешно организује културно-уметничку и просветну делатност, наглашава промишљено, одговорно и свеобухватно успостављање темеља будућег идеалног друштва. Из тог аспекта, овакви текстови не могу избећи ни идеолошко читање и одредницу „политике сећања“ и „политичког коришћења историје“ (Kuljić 2006: 10).

учврсти темеље једнакости и јединства разноликости новоствореног идеалног социјалистичког друштва братских народа.¹³ То су такође сведочанства идеолошко-пропагандне основе, присутне у свим сегментима настајања и преношења поменутих усмених творевина, јер је фолклорно стваралаштво у духу идеја борбе и револуције било сугерисано, препоручљиво и свесно подстицано од стране органа Комунистичке партије Југославије задужених за културу и просвету.¹⁴

Остали етнолошки чланци, не тако бројни, сегментирају се у три омање групе, омеђене трима декадама, а истражују период након социјалистичке револуције. Шездесетих година прошлог века, у духу идеја историјског материјализма, запажени су покушаји тумачења друштвених појава степеном социо-историјског развика, као и усклађивања научне делатности са социјалним захтевима новоизграђеног друштва. Етнологија је покушавала да постане практична и употребљива, нпр. подстичући на проучавање специфичности посебних етничких група на подручју предвиђеном за изградњу хидроцентрале ради лакшег пресељења становништва (Барјактаровић 1963: 530–531), или указујући на потребу познавања обичаја становништва колубарског краја ради смањења трошкова насталих због одсуства радника, пореклом из руралних крајева, који с посла изостају да би испоштовали традиционалне обичаје (Антонијевић и др. 1969: 432). Текстови у *Народном стваралаштву – Folkloru* из седамдесетих година 20. века описују новоустановљене социјалистичке опште и појединачне прославе које су потиснуле некадашње религиозне празнике – обележавање 8. марта, 1. маја, дана школе, матурских вечери, испраћаја у војску, рођендана и преживелих модификованих обичаја, какви су свадба, бабине, погреб, комендија, моба, свињска даћа, итд. (Првуловић 1978: 12–21; Степановић 1979: 131–144). Тематски број из 1981, посвећен годишњици устанка и Револуције, донео је четири текста о новим обичајима везаним за ватру и о симболици и историјату штафете младости (Влаховић 1981: 22–26; Vlahović 1981: 27–28; Barišić 1981: 29–34; Nedeljković 1981: 35–40).

Етномузиколошки радови о југословенским песмама НОБ-а, Револуције и социјалистичке изградње нису бројни. Сагласно доминантној тематској оријентацији *Народної стваралаштва – Folkloru*

13 Дуња Рихтман Аугуштин сматра да је фолклор НОБ-а начин комуникације оних који су га стварали и преносили, шифра тога доба, другачија за потоње генерације реципијената (Rihtman Auguštin 1975: 152), а Твртко Чубелић наглашава његову естрадну функцију, под чиме подразумева функционалност и ангажованост у ширењу једне идеје кроз јавни наступ (Čubelić 1975: 177, 181).

14 Као што дистинкција познат/непознат аутор није поуздан маркер за дефинисање граница фолклора НОБ-а и његовог наслеђа, тако ни околност спонтаног/инструисаног стварања није меродаван фактор. У томе су сагласни и бројни аутори *Народної стваралаштва – Folkloru*, сведоци настајања партизанског фолклора, као и истраживачи после њих (преглед најрелевантнијих радова на ову тему доноси уводна студија овог темата – Ђорђевић Белић, Пандуревић 2021: 163–185).

шездесетих година прошлог века, један чланак разматра посебности мелодије радничких и пролетерских песама (Žganec 1962: 6–7), док су два каснија историографске белешке о сакупљачкој акцији Радио Београда у другој половини седамдесетих година 20. века, у којој су снимљени бројни музички записи песама Револуције и сведочанства о пореклу њихове мелодије и текста (Караклајић 1978: 113–118; Кеџман 1978: 119–125).

Неколико чланака из области етнокореологије истражује партизанска кола и игре у току и после рата. Осим питања класификације (Допуђа 1963: 635; Илијин 1964: 659–660), највише је речи о најпознатијем и најраширенијем – козарачком колу, које је од локалног, „сељачког“, „плетеног“ прерасло најпре у „мобилизаторско“, „масовно коло Револуције“ (Илијин 1963: 358), онда у „свечано“, па у симбол здружених југословенских народа (Младеновић 1962: 21; 1963: 507). Радничко коло из прве половине 20. века такође је доживело бројне трансформације, али је опстало и након Другог светског рата (Илијин 1964: 659). Прожимање етнокореолошких, социолошких и културно-историјских метода остварено је кроз испитивање феномена популарности партизанских приредби (Требијешанин 1969: 140–142) и сплетова игара у оквиру сценских наступа после ослобођења, често изван југословенских граница, који су након Вука наново били заслужни за продор нашег фолклора у европску културну и научну јавност (Младеновић 1962: 22; Златановић 1979: 36).

Остајући у оквирима помињаних фолклористичких дисциплина (фолклористике у ужем смислу речи, етнологије, етномузикологије, етнологије), треба запазити и историографске прегледи стваралаштва истакнутих научних радника који су се бавили фолклором НОБ-а, Револуције и социјалистичке изградње у оквиру своје области интересовања. Ту су осврти на студије Васиља Хаџиманова (Недељковић 1970: 172–187), Милице Илијин (Младеновић 1979: 61–64), Нике Мартиновића (Влаховић 1983: 1–29), али су далеко најбројнији они посвећени научном опусу и ангажману Душана Недељковића, у чијим се радовима прожимају филозофија марксизма, социологија, теорија усмене књижевности, етнологија, етнопсихологија и друге хуманистичке дисциплине (Илијин 1969: 1–4; Јанковић 1969: 5–10; Ђулибрк 1969: 11–13; Антонијевић и др. 1969: 389–434; 11–19; Младеновић, Стојановић 1979: 1–20¹⁵; Ђорђевић 1979: 86–89; Јовашевић 1981: 48–50; Антонијевић 1984: 3–8; Влаховић 1984: 9–18; Младеновић 1984: 19–26). Несумњиво је један од разлога за овакву пажњу огромно и свестрано залагање Душана Недељковића, одражено у импозантном броју од 1000 библиографских јединица за чак 65 година научне делатности (Влаховић 1984: 10), од којих је у овом

15 Овај чланак, потписан иницијалима О. М. и М. С., записник је са скупа посвећеног Д. Недељковићу. Претпоставка је да су приређивачи Оливера Младеновић и Миодраг Стојановић, секретари редакције часописа.

часопису објављено 29 студија и 13 критичких осврта (Младеновић 1984: 23). Други разлог је углед, ауторитет, утицајност и висока позиција коју је Д. Недељковић имао у ондашњем културно-научном миљеу, чврсто спрегнутим с политичким деловањем. Уредник *Народної сїваралашїйва – Folklor*а био је учесник НОБ-а, носилац Партизанске споменице, добитник Седмојулске награде и награде АВНОЈ-а, иницијатор сакупљања стваралаштва о НОБ-у још у току рата, покретач послератног теренског истраживања, дугогодишњи руководилац Фолклорне секције Етнографског института САНУ, затим професор универзитета у Скопљу и Београду, па академик, више пута председник и потпредседник Савеза удружења фолклориста Југославије, организатор домаћих и међународних фолклористичких симпозијума, уредник бројних гласила и издања, итд. Оно што су аутори похвалних чланака о Д. Недељковићу знали, али нису помињали, јесте његов ангажман у државно-политичкој сфери, почев још од четрдесетих година прошлог века – био је председник Државне комисије за утврђивање ратних злочина окупатора и њихових помагача, директно одговоран за прогон, хапшење и судбину бројних неистомишљеника комунистичке власти (Цветковић 2004: 82–83), а као члан Суда части Београдског универзитета одлучивао је о подобности својих колега, учествујући у неправедној осуди и чистки многих угледних професора (Bondžić 2004: 82–85). Отуда не чуди бројност радова о делу Д. Недељковића у *Народном сїваралашїйву – Folkloru*, где су чак два броја посвећена јубилејима његовог живота и рада, али је из данашње перспективе немогуће не приметити формирање извесног култа његове личности, кроз упадљиво ласкање, слаткоречивост, претенциозност и утркивање сарадника ко ће га више похвалити и што чешће цитирати, чак и када је високопарност, непрецизност и празњикавост његових исказа преточена у еуфемистички надимак који су му дали – „Дуга Ријеч“. Имитиран, слеђен, навођен више него Маркс, Енгелс и Лењин, до те мере је обележио *Народно сїваралашїйво – Folklor* да су дословно пренети писмо њему упућено (Путилов 1969: 15–18), поздравни говори њему у част (Младеновић, Стојановић 1979: 1–20), интервјуи у којима он сам говори о својим студијама и заслугама (Антонијевић и др. 1969: 389–434), па чак и атмосфера са свечаног дочека мештана у родном Исакову на Дан устанка (Ђорђевић 1979: 86–89).

Сви поменути прегледни чланци о научном раду разнородних фолклориста сведоче о тенденцији овог гласила, више пута и експлицитно исказаној, да мултидисциплинарно приступа изучавању наслеђа НОБ-а и подстиче на корелацију различитих фолклористичких дисциплина, али и да као орган Савеза удружења фолклориста Југославије испрати сва актуелна дешавања на овом пољу. У том смислу, фолклористика о стваралаштву НОБ-а, Револуције и социјалистичке изградње била је врло савремена, а часопис је врло

често читаве бројеве посвећивао јубилејима устанка и борбе. Осим осврта на нове збирке, на прештампана и допуњена издања усмене баштине НОБ-а и на научна испитивања која их прате, а све у оквиру редовне рубрике часописа, спорадично се објављују прегледи стања фолклористике, пописи истраживача фолклора НОБ-а и њихових ужих интересовања (Радовановић, Антонијевић 1963: 531–538), најаве домаћих и међународних конгреса, у којима је редовно бар једна тема ратни или раднички фолклор (Fabijanić 1962: 282–283), као и подробни извештаји и закључци са таквих симпозијума (Petrović 1963: 372–375; Nedeljković, Plijin 1964: 949–950¹⁶; (Uredništvo) 1966: 1429–1431¹⁷; Каровски 1979: 64–67). Већ крајем седамдесетих и почетком осамдесетих година 20. века овакве најаве и извештаји сведени су на објављивање програма скупова, али је приметно да је фолклор о стваралаштву за време и после Другог светског рата и даље заступљен бар као једна од две-три теме.

Кад је реч о уделу страних проучаваоца наслеђа НОБ-а, иако је часопис генерално остварио добру међународну сарадњу и објавио радове многих угледних страних фолклориста, одзива је у овом пољу било тек повремено првих година од покретања листа, а биланс поправљају саопштења са два међународна симпозијума о радничком фолклору, 1964. и 1966, који су пренети у целости у укупно четири свеске. Тако су се у *Народном стваралаштву – Folklori* нашли чланци о бугарском, руском (совјетском), словачком, пољском, мађарском, румунском, немачком и бурјатском радничком и партизанском фолклору.

У свему осталом ово гласило остаје доследно усмерено на подручје бивше Југославије, с акцентом на савременом фолклору (а то значи добрим делом – на усменим творевинама НОБ-а, Револуције и социјалистичке изградње), како је и најављено у првом броју.¹⁸ Југословенска оријентација је, нажалост, како то добро запажају Зоја Карановић и Татјана Вујновић, значила опредељивање за одреднице „наше“, „југословенско“ или „српскохрватско“ културно наслеђе свуда где је могло да стоји „српско“, а с друге стране, и несметану употребу атрибута „македонско“, „словеначко“ и „албанско“, делимично због несвесног занемаривања сопствене традиције, а делимично због свесне намере да се подстакну мањи народи (Карановић, Вујновић 2013: 155). Штавише, у прилог јасним намерама и несумњи-

16 Белешка је потписана иницијалима D. N. i M. I.

17 Белешка је непотписана, али се претпоставља да ју је приредио неко од тадашњих чланова редакције.

18 У уводном чланку 1962. Д. Недељковић образлаже будућу оријентацију часописа: „Razume se da folkloriste Jugoslavije najživlje interesuje dalji zakonit razvitak našeg narodnog stvaralaštva pod današnjim uslovima Narodnom revolucijom stečenog bratstva i jedinstva naših naroda folklorno i etnički tako bogato humano raznolikih od Đevdelije do Subotice i Gorice...” (Nedeljković 1962: 3).

вом упливу политике говори форсирање текстова о албанском фолклору НОБ-а и послератне социјалистичке изградње баш пред крај седамдесетих година прошлог века, непосредно пре отвореног заостравања односа са албанском мањином у тадашњој Југославији. Императив очувања савеза братских народа натерао је уредништво да зажмури на очигледне сигнале покушаја сепаратизма који се спремао. Како другачије посматрати преглед албанских народних песама о Титу и Револуцији Шефћета Плани, у којем се једна група предратних песама тумачи као израз отпора „albanskih narodnih masa protiv nepravdi, izrabljivanja i fizičkog i duševnog tlačenja, koje je nad njima činila velikosrpska buržoaska vlast“ (Plana 1980: 13), из чега следи подугачка дигресија и цитат из Титовог говора о дугогодишњем великосрпском угњетавању осталих народа у предратној Југославији.

Последња рубрика часописа – „Примери народног стваралаштва“, резервисана за омању фолклорну грађу, на неколико последњих страница броја, такође потврђује истакнуту позицију коју је у часопису имао фолклор НОБ-а, Револуције и социјалистичке изградње, јер грађа из ове области обухвата половину свих примера, тачније, објављена је у 22 од укупно 41 броја, у којима има ове рубрике. Доминирају избори из партизанске и радничке лирске усмене поезије, понегде са мелографским записима, знатно мање је епске поезије и прозе (претежно анегдоте), а све из рукописних и штампаних збирки и архива. Понегде су усклађени с тематиком свезака или се надовезују на неки чланак, као додатак на крају броја.

Општи суд о улози *Народної стваралаштва* – *Folklor* у проучавању стваралаштва насталог у току и после Другог светског рата је дихотоман. Свакако је несумњив значај овог часописа за прикупљање и популаризацију грађе, као и за подстицај на њено мултидисциплинарно проучавање. Актуелан, још увек у настајању, фолклор НОБ-а, Револуције и социјалистичке изградње био је репрезентативан израз тежњи *Народної стваралаштва* – *Folklor* да буде модеран југословенски и међународни часопис, посвећен не само класичној традицији него и савременим усменим токовима. Промовисање ратно-револуционарне тематике ишло је укорак с послератном комунистичком пропагандом о савршеном државном и социјалном уређењу и исто тако идеалној братској заједници равноправних народа, чије усмене творевине у том тренутку не могу бити никако другачије до савршене, најбоље и на највећем ступњу развика. У том смислу, фолклористика НОБ-а, Револуције и социјалистичке изградње на страницама *Народної стваралаштва* – *Folklor* одиграла је важну идеолошко-пропагандну улогу¹⁹ подупирања државног система, и у много чему је заслужна за овењавање

19 Смиљана Ђорђевић Белић истиче да је дискурс о фолклору НОБ-а „на размеђи научног и идеолошког“ (Ђорђевић Белић 2016: 72).

Савеза удружења фолклориста Југославије Орденом братства и јединства са златним венцем Председника Републике, поводом 25 година рада. Следећи теме, идеје, па чак и стил главног уредника, неприкосновеног ауторитета, сарадници се губе у китњастом празноречју и високопарним хвалоспевима, у маниру тадашњих политичких полетних говора²⁰, не одмичући даље од површних прегледа и мерила естетске критике, држећи се строго зацртаног пута. То је друга страна медаље, која је показала да наука о фолклору НОБ-а, Револуције и социјалистичке изградње у овом листу није достигла велике домете. Након деценија помпезног величања, па година игнорисања, ћутања и одрицања, савремена фолклористика приступа темељној ревизији, а научници, с временске дистанце, ослобођени политичких и идеолошких стега, критички разматрају овај фолклорни феномен и враћају га у оквире националне културне баштине.

ЛИТЕРАТУРА

- Антонијевић, Драгослав, Даринка Зечевић, Милица Илијин и Радмила Петровић. „Дијалог са проф. Душаном Недељковићем о његовом досадашњем раду на пољу етнолошких наука и фолклористике“. *Народно стваралаштво – Folklor* 29–32 (1969): 389–434.
- Антонијевић, Драгослав. „Академик Душан Недељковић“. *Народно стваралаштво – Folklor* 1–4 (1984): 3–8.
- Барјактаровић, Мирко. „Савремени проблеми етнологије Југославије“. *Народно стваралаштво – Folklor* 7 (1963): 527–531.
- Влаховић, Петар. „Три антитузбалице народне поезије ослободилачког рата“. *Народно стваралаштво – Folklor* 3–4 (1962): 209–212.
- Влаховић, Петар. „Ватра и штафета у југозападној Србији и северо-источној Црној Гори“. *Народно стваралаштво – Folklor* 78–80 (1981): 22–26.
- Влаховић, Петар. „Допринос др Ника Симова Мартиновића проучавању нашег народног стваралаштва“. *Народно стваралаштво – Folklor* 1 (1983): 1–29.
- Влаховић, Петар. „Уз научно дело академика Душана Недељковића“. *Народно стваралаштво – Folklor* 1–4 (1984): 9–18.
- Вукосавлев, Сава. „Массовая рабочая песня в Сербии“. *Народно стваралаштво – Folklor* 17–19 (1966): 1352–1355.
- Вучинић Варга, Дара. „Српска народна песма Косовске Митровице о социјалној револуцији“. *Народно стваралаштво – Folklor* 66–68 (1978): 37–43.

20 Подсећајући на инструментализацију и политичко ангажовање фолклора НОБ-а, Данијела Поповић Николић и Снежана Божић указују и на обрнуту спрегу, када усмено стваралаштво преузима политичке идеје и израз (Поповић Николић, Божић 2021: 209). У овом случају политизације фолклористике реч је о истом механизму, али овог пута на примеру прожимања политичког и научног дискурса.

- Вучинић Варга, Дара. „Раднички фолклор ”Трепче““. *Народно стваралаштво – Folklor* 72–73 (1979): 32–35.
- Допуђа, Јелена. „Осврт на проблем класификације народних игара“. *Народно стваралаштво – Folklor* 8 (1963): 632–635.
- Ђорђевић, Десанка. „Пријем академика Душана Недељковића у његовом родном месту Исакову на Дан устанка“. *Народно стваралаштво – Folklor* 72–73 (1979): 86–89.
- Ђорђевић Белић, Смиљана. *Послџфолклорна ејска хроника: жанр на іраници и іранице жанра*. Београд: Чигоја штампа: Институт за књижевност и уметност, 2016.
- Ђорђевић Белић, Смиљана и Јеленка Пандуревић. „Фолклор Народноослободилачке борбе (НОБ-а): изазов постсоцијалистичке и постјугословенске хуманистике“. *Књижевна исјорија* 53. 174 (2021): 163–185.
- Жирмунский, Виктор М. *Эпическое творчество славянских народов и проблемы сравнительноіа изучения эпоса*. Москва: Издательство Академии наук СССР, 1958.
- Златановић, Момчило. „Врањске народне песме ослободилачког рата и Револуције“. *Народно стваралаштво – Folklor* 53–56 (1975): 37–45.
- Златановић, Момчило. „Нека питања законитости развитка савременог народног стваралаштва“. *Народно стваралаштво – Folklor* 65 (1978): 22–31.
- Златановић, Момчило. „Фолклорни ансамбл памучног комбината у Врању“. *Народно стваралаштво – Folklor* 72–73 (1979): 36–40.
- Илијин, Милица. „Шетна кола“. *Народно стваралаштво – Folklor* 5 (1963): 355–359.
- Илијин, Милица. „Професор Недељковић и ’Народно стваралаштво““. *Народно стваралаштво – Folklor* 29–32 (1969): 1–4.
- Јанковић, Љубица С. „Рад академика Душана Недељковића у Етнографском институту Српске академије наука и уметности“. *Народно стваралаштво – Folklor* 29–32 (1969): 5–10.
- Јовашевић, Драгољуб. „Фестивал у ужичкој републици 1941“. *Народно стваралаштво – Folklor* 20 (1966): 1468–1470.
- Јовашевић, Драгољуб. „Сусрети са проф. Душаном Недељковићем у Устанку 1941. и бризи о фолклору“. *Народно стваралаштво – Folklor* 78–80 (1981): 48–50.
- Караклајић, Ђорђе. „Анкетна акција Радио–Београда о традицији песама Револуције“. *Народно стваралаштво – Folklor* 66–68 (1978): 113–118.
- Карановић, Зоја и Татјана Вујновић. „Српска фолклористика у публикацији *Народно стваралаштво – Folklor*“. *Савремена срјска фолклористика I*. Ур. Зоја Карановић и Јасмина Јокић. Нови Сад: Филозофски факултет, 2013, 151–179.
- Каровски, Лазо. „Македонската народна песна за Тито“. *Народно стваралаштво – Folklor* 57–64 (1976/77): 9–16.
- Каровски, Лазо. „XXV конгрес на Сојузат на здруженијата на фолклористите на Југославија“. *Народно стваралаштво – Folklor* 69–70 (1979): 64–67.

- Каровски, Лазо. „Извори народне пјесме о Титу“. *Народно стваралаштво – Folklor* 74–76 (1980): 26–30.
- Кецман, Милорад. „Трагом традиције песама Револуције“. *Народно стваралаштво – Folklor* 66–68 (1978): 119–125.
- Љубинковић, Ненад. „Старо и ново у обликовању епске легенде о Титу“. *Народно стваралаштво – Folklor* 57–64 (1976/77): 17–30.
- Мартиновић, Нико. „Раднички фолклор Црне Горе“. *Народно стваралаштво – Folklor* 12 (1964): 891–898.
- Мартиновић, Нико. „Рабочая песня и рабочий фольклор в Югославии“. *Народно стваралаштво – Folklor* 17–19 (1966): 1369–1380.
- Младеновић, Оливера. „Сценско извођење партизанских игара“. *Народно стваралаштво – Folklor* 1 (1962): 21–26.
- Младеновић, Оливера. „Коло као основни облик игре Јужних Словена“. *Народно стваралаштво – Folklor* 7 (1963): 503–508.
- Младеновић, Оливера. „Милица Илијин“. *Народно стваралаштво – Folklor* 69–70 (1979): 61–64.
- Младеновић, Оливера и Миодраг Стојановић. „Свечани скуп фолклориста Југославије у част академика Душана Недељковића“. *Народно стваралаштво – Folklor* 72–73 (1979): 1–20.
- Младеновић, Оливера. „Професор Душан Недељковић – главни и одговорни уредник часописа 'Народно стваралаштво'“. *Народно стваралаштво – Folklor* 1–4 (1984): 19–26.
- Младеновски, Симо. „Тито во македонската народна поезија“. *Народно стваралаштво – Folklor* 46 (1973): 1–10.
- Недељковић, Душан. „Прилог проучавању законитости развитка нашег народног певања у периоду народне револуције, ослободилачког рата и изградње социјализма Југославије“. *Зборник радова Етнографској инстџитиути* 68. 3 (1960): 39–167.
- Недељковић, Душан. „Прва етапа прелажења колективног у индивидуално и обратно у народном стваралаштву и критеријум овог прелажења“. *Народно стваралаштво – Folklor* 2 (1962а): 98–108.
- Недељковић, Душан. „Друга етапа прелажења колективног у индивидуално и обратно у народном стваралаштву и критеријум овог прелажења“. *Народно стваралаштво – Folklor* 3–4 (1962б): 186–197.
- Недељковић, Душан. „Трећа етапа прелажења колективног у индивидуално и обратно у народном стваралаштву и критеријум овог прелажења“. *Народно стваралаштво – Folklor* 5 (1963а): 328–343.
- Недељковић, Душан. „Законита напредност наше народне песме“. *Народно стваралаштво – Folklor* 6 (1963б): 408–412.
- Недељковић, Душан. „Динамичка структура препорода савременог народног стваралаштва народа Југославије са нарочитим обзиром на улогу и значај радничког фолклора“. *Народно стваралаштво – Folklor* 7 (1963в): 494–502.
- Недељковић, Душан. „Проблеми развитка данашњег радничког фолклора“. *Народно стваралаштво – Folklor* 12 (1964): 869–890.
- Недељковић, Душан. „Још један од извора и путева настанка партизанске песме 'Крајински смо млади партизани'“. *Народно стваралаштво – Folklor* 20 (1966): 1444–1455.

- Недељковић, Душан. „Васил Хациманов“. *Народно стваралаштво – Folklor* 35–36 (1970): 172–187.
- Недељковић, Душан. „Полигенетски карактер стваралачког преображаја народних песама револуције“. *Народно стваралаштво – Folklor* 37–38 (1971): 16–28.
- Недељковић, Душан. „Народни песник о другу Титу“. *Народно стваралаштво – Folklor* 57–64 (1976/77): 1–8.
- Недељковић, Душан. „Песме манифести у народном стваралаштву и поезији наше револуције и највише моралне вредности и категорици императиви нашег времена“. *Народно стваралаштво – Folklor* 78–80 (1981): 1–12.
- Николић-Стојанчевић, Видосава. „Илинденска епопеја и наша народна песма ослободилачке борбе и револуције“. *Народно стваралаштво – Folklor* 26–27 (1968): 133–152.
- Оровић, Саво. „Две епске народне песме ослободилачког рата“. *Народно стваралаштво – Folklor* 2 (1962): 93–97.
- Пандуревић, Јеленка и Саша Кнежевић. „Иструли ми дуња у фиоци. Усменопоетско наслеђе и карика која недостаје“. *Савремена српска фолклористика VI*. Ур. Данијела Петковић и Бошко Сувајџић. Београд: Удружење фолклориста Србије, Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“, Центар за културу „Вук Караџић“ у Лозници, 2019, 97–120.
- Подворник, Соња. „О даљем развиту ’Косовке девојке‘“. *Народно стваралаштво – Folklor* 57–64 (1976/77): 155–160.
- Поповић Николић, Данијела и Снежана Божић. „Реч Компартије у партизанској епској хроници“. *Књижевна историја* 53. 174 (2021): 207–229.
- Првуловић, Борислав. „Нови народни обичаји у нишком крају“. *Народно стваралаштво – Folklor* 65 (1978): 12–21.
- Путилов, Борис. „Дорогой и многоуважаемый академик, профессор, доктор Душан Неделькович!“. *Народно стваралаштво – Folklor* 29–32 (1969): 15–18.
- Радишић, Ђорђе. „’Буна против дахија’ и ’врабац’ у Ужицу“. *Народно стваралаштво – Folklor* 37–38 (1971): 36–41.
- Радовановић, Миљана и Драгослав Антонијевић. „Фолклористика Југославије у решавању проблема савременог фолклора Југославије“. *Народно стваралаштво – Folklor* 7 (1963): 531–538.
- Родић, Миливој. „Народне пјесме о доктору Младену Стојановићу, ’човјеку какви ће људи тек бити‘“. *Народно стваралаштво – Folklor* 69–70 (1979): 22–31.
- Родић, Миливој. „Томо К. Ђукић – народни пјесник револуције“. *Народно стваралаштво – Folklor* 78–80 (1981): 41–47.
- Родић, Миливој. „Хумористичне и сатиричне пјесме из Народноослободилачке борбе“. *Народно стваралаштво – Folklor* 2–4 (1983): 83–88.
- Степановић, Живадин. „Годишњи обичаји некад и сад у Горњој Сабанти“. *Народно стваралаштво – Folklor* 71 (1979): 131–144.

- Требјешанин, Радош. „Облици дечјег народног стваралаштва Народноослободилачке борбе и Револуције Јабланице и Пусте Реке“. *Народно стваралаштво – Folklor* 29–32 (1969): 137–147.
- Топић, Бранко. „Како смо пропјевали. Револуција и поезија“. *Народно стваралаштво – Folklor* 37–38 (1971): 1–5.
- Ђулибрк, Светозар. „Социолошки проблеми у научном делу професора Недељковића“. *Народно стваралаштво – Folklor* 29–32 (1969): 11–13.
- Цветковић, Срђан. „Број и структура оптужених домаћих ратних злочинаца и колаборациониста према фонду Државне комисије и њена инструментализација“. *Архив. Часопис Архива Србије и Црне Горе* 2 (2004): 81–96.
- Анић, Никола. „Sa pesmom o drugu Titu u Narodnooslobodilačkom ratu i revoluciji“. *Народно стваралаштво – Folklor* 74–76 (1980): 1–9.
- Антонијевић, Драгослав. „Das charakteristische Repertoire eines Arbeitersängers epischer Volkslieder in Serben“. *Народно стваралаштво – Folklor* 17–19 (1966): 1345–1351.
- Assmann, Jan. *Kulturno pamćenje. Pismo, sjećanje i politički identitet u ranim visokim kulturama*. Zenica: Vrijeme, 2005.
- Баришић, Ранко. „Štafeta omladine naroda i narodnosti Jugoslavije“. *Народно стваралаштво – Folklor* 78–80 (1981): 29–34.
- Bondžić, Dragomir. *Beogradski univerzitet 1944–1952*. Beograd: Institut za savremenu istoriju, 2004.
- Bošković Stulli, Maja. „Kako je partizan Nidžo ubio kugu“. *Народно стваралаштво – Folklor* 29–32 (1969): 331–333.
- Bošković Stulli, Maja. „Narodna poezija naše oslobodilačke borbe kao problem savremenog folklornog stvaralaštva“. *Usmena književnost*. Ur. Maja Bošković Stulli. Zagreb: Školska knjiga, 1971, 317–355.
- Čubelić, Tvrtko. „Partizanska narodna pjesma kao primjer angažirane poezije“. *Kultura i umjetnost u NOB-u i socijalističkoj revoluciji u Hrvatskoj*. Ur. Ivan Jelić, Dunja Rihtman-Augustin i Vice Zaninović. Zagreb: Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske. Izdavačko poduzeće „August Cesarec“, 1975, 167–182.
- Fabijanić, Radmila. „Pripremanje VII međunarodnog kongresa antropologa i etnografa“. *Народно стваралаштво – Folklor* 3–4 (1962): 282–283.
- Hrovatin, Radoslav. „Problemi istraživanja radničke pesme u Sloveniji“. *Народно стваралаштво – Folklor* 12 (1964): 908–913.
- Hyart, Charles. „Notes sur une pesma moderne“. *Народно стваралаштво – Folklor* 29–32 (1969): 49–53.
- Илијин, Милица. „Radničko kolo“. *Народно стваралаштво – Folklor* 9–10 (1964): 658–661.
- Јанјић, Јован. „Prilog bibliografiji radova o narodnom stvaralaštvu revolucije i drugu Titu u njoj“. *Народно стваралаштво – Folklor* 57–64 (1976/77): 280–302.
- Јанјић, Јован. „Prilog bibliografiji radova o narodnom stvaralaštvu revolucije i drugu Titu u njoj II“. *Народно стваралаштво – Folklor* 65 (1978): 94–99.

- Janjić, Jovan. „Prilog bibliografiji radova o narodnom stvaralaštvu revolucije i drugu Titu u njoj III“. *Народно стваралаштво – Folklor* 71 (1979): 201–205.
- Jaćoski, Voislav. „NOB i Tito u albanskoj narodnoj pesmi“. *Народно стваралаштво – Folklor* 46 (1973): 11–28.
- Jaćoski, Voislav. „Albanci Jugoslavije o Titu u svojoj narodnoj pesmi“. *Народно стваралаштво – Folklor* (1976/77): 31–41.
- Kuljić, Todor. *Kultura sećanja. Teorijska objašnjenja upotrebe prošlosti*. Beograd: Čigoja, 2006.
- Nazor, Ante. „O stvaraocima naših narodnih revolucionarnih pjesama“. *Народно стваралаштво – Folklor* 3–4 (1962): 204–208.
- Nazor, Ante. „O razvitku folklora u radničkim sredinama Hrvatske“. *Народно стваралаштво – Folklor* 12 (1964): 899–907.
- Nazor, Ante. „Nekoliko napomena uz narodnu poeziju NOR-a“. *Народно стваралаштво – Folklor* 29–32 (1969): 129–135.
- Nedeljković, Dušan. „Problem narodnog stvaralaštva danas“. *Народно стваралаштво – Folklor* 1 (1962): 1–4.
- Nedeljković, Dušan. „Pojava, karakter i smisao Titove štafete – štafete mladosti“. *Народно стваралаштво – Folklor* 78–80 (1981): 35–40.
- Nedeljković, Dušan i Milica Ilijin. „Zaključci simpozijuma o radničkom folkloru“. *Народно стваралаштво – Folklor* 12 (1964): 949–950.
- Nikolić, Ilija. „Narodno pevanje u jedinicama Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije (1941–1945)“. *Народно стваралаштво – Folklor* 53–56 (1975): 16–36.
- Petrović, Radmila. „IX kongres Saveza udruženja folklorista Jugoslavije“. *Народно стваралаштво – Folklor* 5 (1963): 372–375.
- Plana, Šefćet. „Tito i revolucija u albanskom narodnom pevanju“. *Народно стваралаштво – Folklor* 74–76 (1980): 10–25.
- Rihtman-Auguštin, Dunja. „Folklor kao komunikacija u NOB-u“. *Kultura i umjetnost u NOB-u i socijalističkoj revoluciji u Hrvatskoj*. Ur. Ivan Jelić, Dunja Rihtman-Auguštin i Vice Zaninović. Zagreb: Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske: Izdavačko poduzeće „August Cesarec“, 1975, 151–165.
- Rodić, Milivoj. „O tipologiji partizanskih narodnih pjesama“. *Народно стваралаштво – Folklor* 1–4 (1984): 49–55.
- Stanonik, Marija. „Vbeseditev motivov o tovarišu Titu u neznanem slovenskem NOB pesništvu 1941–1945“. *Народно стваралаштво – Folklor* 69–70 (1979): 3–15.
- Stanonik, Marija. „Inverzija Matijaževega mita u himniko tovarišu Josipu Brozu – Titu“. *Народно стваралаштво – Folklor* 74–76 (1980): 31–36.
- (Uredništvo). „II. Internationales Symposium zur Erforschung des Arbeiterliedes. Velenje (Jugoslawien) 12. – 14. IX. 1965. Resolution“. *Народно стваралаштво – Folklor* 17–19 (1966): 1429–1431.
- Vlahović, Breda. „Prilog proučavanju vatre u običajima u Sloveniji danas“. *Народно стваралаштво – Folklor* 78–80 (1981): 27–28.
- Vojvodić Baić, Boja. „Kako su u Lici nastajale narodne pjesme revolucije“. *Народно стваралаштво – Folklor* 37–38 (1971): 6–15.
- Žganec, Viktor. „Folklor sela i grada“. *Народно стваралаштво – Folklor* 1 (1962): 5–8.

Danijela Petković

*The Folklore of NOB, Revolution and the Socialist Construction on the Pages of
Narodno stvaralaštvo – Folklor*

Summary

Contributions on the National Liberation Struggle (Serb. Narodnooslobodilačka borba, NOB), the Revolution and post-war socialist reconstruction, as well as academic articles on Partisan and workers' folklore had a notable place in the *Narodno stvaralaštvo – Folklor* [Folk Creativity – Folklore] journal. They appear in as many as 42 issues (they are absent only in 6), especially in the 1960s and in the second half of the 1970s. Of these, the largest number of papers belongs to the field of folkloristics in the narrow sense of the word, which looks at oral heritage from the perspective of folk literature, and specifically focuses, for the most part, on the dominant genre of the middle part of the previous century, i.e., poetry. There are numerous articles that try to determine the boundaries of the genre and to define the poetry of NOB, the central place among which, when it comes to theoretical approaches, belongs to papers by Dušan Nedeljković, in which he examined the principles of the development of poetry. Genre typology is largely side-lined, and the majority of the articles are based on the overview of content and thematic groups, among which songs about Tito and workers' folklore stand out. Speaking of other folklore disciplines, which are represented to a much lesser extent, ethnological, ethnomusicological and ethnochoreological contributions stand out. Looking at the small amount of folklore material present at the end of almost every issue also confirms the prominent position that the folklore of the NOB, the Revolution and socialist reconstruction had in the magazine. The importance of the *Narodno stvaralaštvo – Folklor* journal for the study of the abovementioned folk material lies mostly in encouraging the collection and study thereof, as well as insisting on the correlation of different folklore disciplines. Academic papers on this segment of oral heritage never reached a high level. They were more a reflection of the times, and part of the communist propaganda concerning the perfect state and social order, which is expected to be accompanied by an equally perfect oral expression. In the manner of political speeches of the time, not moving beyond superficial surveys and criteria of aesthetic criticism, sticking strictly to the path set by Dušan Nedeljković, for three decades folklorists repeated praises about works that represented a „qualitative leap“ compared to traditional folklore, but which they seldom thoroughly analysed. After the socio-political changes and the breakdown of Yugoslav ideas, the legacy of NOB was rejected and ignored. Today, however, modern folkloristics has begun a fundamental revision thereof, and scholars, from a temporal distance, freed from political and ideological restraints, are critically considering this folklore phenomenon and they are restoring it back to its place as part of the national cultural heritage.

Keywords: NOB folklore, Revolutions and socialist reconstructions, *Narodno stvaralaštvo – Folklor*, Second World War, Dušan Nedeljković

Примљен: 10. 10. 2021.

Прихваћен: 1. 3. 2022.